

RIZIKÁ A DÔSLEDKY PREJAVOV INTOLERANCIE, RADIKALIZMU A EXTRÉMIZMU PRE OZBROJENÉ SILY

mjr. PhDr. Pavel **CZIRÁK**, PhD.

ÚVOD

Porušovanie ľudských práv má rôzne podoby. Jadrom týchto porušení spravidla býva útok na ľudskú dôstojnosť, pričom zámenkou sa často stáva určitá odlišnosť obete (fyzická, sociálna, náboženská...). Tieto agresie mávajú rozdielnu intenzitu, rozsah, otvorenosť... V tomto kontexte sa za najväznejšie prejavy porušovania ľudských práv a slobôd vo vzťahu k spoločnosti považujú prejavy extrémizmu založené najmä na intolerancii, xenofóbii a rasizme, ktoré závažným spôsobom útočia na ľudskú dôstojnosť jednotlivcov a skupín, ale svojou podstatou môžu narúšať aj demokratické základy štátu.

Vláda Slovenskej republiky svojim uznesením č. 129 z 18. marca 2015 prijala Koncepciu boja proti extrémizmu na roky 2015 – 2019 (ďalej len „koncepcia“). Potreba jej prijatia a realizácia v nej navrhnutých opatrení vyplynula z dôvodu ochrany týchto hodnôt zakotvených v Ústave SR a v medzinárodných dohovoroch v oblasti ľudských práv, ktorými je SR viazaná, ako aj z ostatných dokumentov strategickej povahy v tejto oblasti. Zároveň je koncepcia premietnutím úloh zo Stratégie vnútornej bezpečnosti Európskej únie (ďalej len „EÚ“) v oblasti predchádzania násilnému extrémizmu a radikalizácii.

1 VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV

V oblasti boja proti extrémizmu sa vyskytuje množstvo používaných pojmov, ktoré sa môžu do určitej miery prekrývať, ale ich jednoznačné vymedzenie je dôležité pre celkové porozumenie problematike, a aby sa predchádzalo nedorozumeniam.

Boj proti extrémizmu sa spravidla zasadzuje do širšieho vzťahového rámca boja proti rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a ostatným formám intolerancie.

V tomto zmysle sa za najširší pojem považuje termín **intolerancia**, ktorú chápeme ako správanie a jeho prejavy vyznačujúce sa nerešpektovaním názorov iných ľudí a tým neschopnosťou s nimi dobre vychádzať (Slovník súčasného slovenského jazyka, 2017). Medzi ďalšie používané pojmy patria (Pojmy, 2012):

Xenofóbia znamená strach z cudzincov. Toto slovo sa obvykle používa na označenie neznášanlivosti k ľuďom z iných krajín alebo iných etnických skupín, rovnako ako aj nedostatok rešpektu pre ich tradície a kultúru.

Antisemitizmus je zaujatosť voči Židom. Antisemitisti chybné predpokladajú, že Židia sú podstatne odlišní od iných ľudí, že chcú vládnuť svetu a majú to v úmysle dosiahnuť celosvetovou konšpiráciou.

Nacionalizmus je politická ideológia, ktorá stavia záujmy jedného národa alebo národnostnej skupiny nad záujmy druhých a nad všetky ostatné väzby, či už ide o rodinu, priateľov, pohlavie alebo ľudstvo. Nacionalizmus rozlišuje ľudí podľa hra-

nice, ktorá často nemá nič spoločné s ľuďmi, ktorí tam žijú. Tento politický smer nadraduje jeden národ nad druhý a zvyčajne vedie k nedôvere, ba až k nepriateľstvu voči iným národom.

Diskriminácia je zaujaté neuznávanie rovnosti niekoho pri priznávaní práv, výhod a pod. na základe bezvýznamných charakteristík ako je napr. farba kože, pohlavie, sexuálna orientácia, národnosť, sociálna trieda, etnická príslušnosť a pod.

Rasizmus je viera, že niektorí ľudia sú nadradení iným z dôvodu príslušnosti k určitej rase. Rasisti definujú rasu ako skupinu ľudí so spoločným pôvodom. Pojem rasizmus je taktiež používaný na opis hanlivého alebo agresívneho správania voči členom „nižšej rasy“. Pojem rasizmus sa často zamieňa s medzietnickou neznášanlivosťou.

Nacizmus je ideológia a politika nemeckého fašizmu, pre ktorú bol charakteristický rasizmus, antisemitizmus, totalitarizmus, sociálna demagógia, agresivita a nadradenosť nad inými národmi.

Neonacizmus je hnutie, ktoré sa aj v dnešnej dobe stotožňuje s ideálmi nacizmu. Neonacisti sú niekedy prezentovaní ako skíni, ale nie všetci skíni sú neofašisti. Neonacisti neveria na dôvody, ale na silu násilia.

Fašizmus je násilné reakčné pravičiarske politické hnutie, ktoré sa v konečnom dôsledku prejavuje ako otvorená teroristická diktatúra. Fašizmus má podporu vo všetkých spoločenských vrstvách najmä v časoch politických a ekonomických kríz. Ničí demokratické slobody a diskriminuje členov špecifických (etnických) minorít a ľudí s odlišnými názormi. Fašisti veria na „vládu silnej ruky“. Fašizmus stavia na silnom nacionalizme, ktorý sa často mení na rasizmus.

Za ústredné pojmy tejto problematiky, ktoré síce spolu súvisia, ale nemali by sa zamieňať sú považované extrémizmus a radikalizácia.

Extrémizmus označuje konanie a prejavy vychádzajúce z postojov krajne vyhrotenej, demokratickému systému nepriateľskej ideológie, ktoré či už priamo, alebo v určitom časovom horizonte deštruktívne pôsobia na existujúci demokratický systém a jeho základné atribúty. Druhou charakteristickou črtou extrémizmu a s ním spájaných aktivít je, že útočia na systém základných práv a slobôd garantovaných ústavou a medzinárodnými ľudsko-právnymi dokumentmi, alebo sa snažia svojimi aktivitami uplatňovanie týchto práv sťažiť, či znemožniť. Za ďalšie charakteristické znaky extrémizmu sa považuje snaha o obmedzenie, potláčanie, znemožnenie výkonu základných práv a slobôd pre určité skupiny obyvateľstva definované ich pohlavím, národnosťou, rasou, etnikom, farbou pleti, vierovyznaním, jazykom, sexuálnou orientáciou, príslušnosťou k spoločenskej triede, majetkom, ako aj používanie fyzického násilia alebo hrozba použitia násilia namiereného voči názorovým, či politickým oponentom alebo ich majetku (Konceptia boja proti extrémizmu ..., 2015, s. 3).

POZNÁMKY

Za piliere extrémizmu sú považované: kolektivismus, nacionalizmus, autoritárstvo (Slovník súčasného slovenského jazyka, 2017) a nenávisťné prejavy intolerancie. Tieto nenávisťné prejavy môžu byť orientované voči iným ľuďom na základe príslušnosti k rase, farby pleti, pohlavia, jazyka, viery a náboženstva, politického či iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, majetku, rodu alebo iného postavenia.

V súčasnosti rozpoznávame tri základné orientácie extrémizmu:

- a) **pravícovo orientovaný** – prezentovaný presadzovaním ideí rasizmu, nacizmu, neonacizmu, antisemitizmu a xenofóbie,
- b) **ľavicovo orientovaný** – prezentovaný prevažne anarchistickými, antiglobalistickými a antikorporativistickými ideami, radikálnymi ekológmi,
- c) **nábožensky orientovaný** – prezentovaný náboženskými zoskupeniami, ktoré svojou ideológiou, názormi a z nich následne vyvíjanými aktivitami a činnosťami môžu ohrozovať život, zdravie alebo majetok osôb a porušovať všeobecne záväzné právne predpisy.

Pravicový, ako aj ľavicový extrémizmus majú spoločné črty v antidemokratických prístupoch a v obmedzovaní slobody jednotlivca, pričom ľavicový extrémizmus sa prejavuje ako boj proti kapitalizmu (komunisti), prípadne odmieta akúkoľvek formu autority (anarchisti). Pravicový extrémizmus sa spája s rasizmom (antisemitizmom), ale aj s antikapitalizmom (tzv. nová generácia, autonómni nacionalisti).

V kontexte témy intolerancie je pojmom **radikalizácia** označovaný proces, v ktorom jednotlivci alebo skupiny pod vplyvom radikálnej politickej alebo náboženskej ideológie opustia hodnotový systém danej krajiny a osvoja si nový systém hodnôt, ktorý nie je v súlade so základnými princípmi demokratickej spoločnosti, ako je vláda práva, vrodená ľudská dôstojnosť, rovnosť pred zákonom či univerzálny systém základných práv a slobôd. S takýmto osvojením radikálnej ideológie a oddelením jednotlivca od systému morálnych a právnych noriem existujúcich v demokratickej spoločnosti sa zvyšuje odhodlanie realizovať radikálnu ideológiu v praxi násilnými spôsobmi a toto niekedy môže viesť až k použitiu prostriedkov terorizmu (Konceptia, s. 3-4).

Z individuálneho hľadiska chápeme extrémizmus ako javovú stránku správania sa osobnosti, kým radikalizmus je proces týkajúci sa transformácie hodnotovej orientácie jedinca.

Podľa koncepcie extrémisti sú osoby alebo skupiny osôb (skinheads, anarchisti a pod.), ktoré sa vyznačujú najmä odmietaním platných právnych a morálnych noriem, vysokou mierou názorovej alebo rasovej neznášanlivosti, absenciou hmotných pohnútok a protiprávnym konaním s prvkami agresivity a brutality.

Za radikálov je možné považovať ľudí usilujúcich sa o riešenie problémov rýchlym, nekompromisným, ostrým až bezohľadným spôsobom (Slovník súčasného slovenského jazyka, 2017).

Miera radikalizácie osobnosti a skupín obyvateľstva môže byť rôzna, avšak deliacou čiarou medzi radikálom a extrémistom je rešpektovanie základných práv a slobôd druhých ľudí a rešpektovanie demokratického ústavného systému štátu.

2 EXTRÉMIZMUS A DEMOKRACIA

Jedným zo spoločných znakov extrémistických skupín sú ich aktivity smerujúce k rozkladu základných prvkov a atribútov demokratického právneho štátu. Spravidla sú tieto aktivity maskované pred verejnosťou, aby sa vyhli orgánom činným v trestnom konaní. Z tohto dôvodu je naliehavé, aby štát reagoval primerane tejto hrozbe.

Nástup moci fašistických, nacistických, či komunistických politických skupín v 20. storočí dokazuje, že extrémisti dokážu zneužiť mechanizmy demokracie (sloboda slova, zhromažďovacie a združovacie právo) na získanie moci v súlade s právnym poriadkom štátu. Po jej získaní bezprostredne pristupujú k zavádzaniu opatrení, ktoré v konečnom dôsledku znamenajú odstránenie samotných základov demokracie.

„Prišli sme do Ríšskeho snemu, aby sme sa vyzbrojili zbraňami demokracie z jej arzenálu. Stali sme sa poslancami Ríšskeho snemu, aby nám weimarská ideológia pomohla sama seba zničiť.“

Joseph Goebbels

Ohrozenie demokracie zo strany extrémizmu nie je možné podceňovať. História nám ukazuje, že na to aby extrémisti získali rozhodujúci podiel na verejnej moci musia sa svojmu cieľu venovať komplexne, t. j. napríklad popri snahe preniknúť do oficiálnych politických štruktúr prostredníctvom parlamentu, sa zároveň usilujú propagandou podkopávať dôveru občanov k demokratickým inštitúciám, vytvárať si vlastné paramilitantné organizácie, či v neposlednom rade infiltrovať sa do existujúcich bezpečnostných ozbrojených zložiek štátu.

Ozbrojené sily, ozbrojené a bezpečnostné zbory sú súčasťou spoločnosti a je preto logické predpokladať, že ľudia spájajú najmä s tzv. pravicovým extrémizmom budú v nejakej miere tiež súčasťou jej radov (Extrémizmus vs. ozbrojené sily, 2013). Tento predpoklad umocňuje fakt, že príslušnosť k bezpečnostným ozbrojeným zložkám štátu prináša ľuďom, ktorých spájame s extrémizmom určité benefity:

- Existuje určitý prienik v hodnotovej orientácii medzi pravicovými extrémistami a príslušníkmi ozbrojených síl (disciplína a organizovanosť, vlastenectvo, zbrane, autority...) Z toho potenciálne vyplýva aj ich zreteľnejší záujem o službu v prostredí, ktoré sa im zdá hodnotovo blízke. Zároveň ich pôsobenie v ozbrojených silách, v ozbrojených a bezpečnostných zboroch im umožňuje šírenie extrémistických názorov a získavanie osôb pre ich aktivity.
- V rámci bojovej prípravy získajú vojensko-odborné zručnosti v oblasti organizovaného hromadného násillia, ktoré sú využiteľné aj pri organizovaní extrémistických akcií mimo rezortu obrany (Krupa, 2009).

POZNÁMKY

- Jednoduchší prístup k vojenskému materiálu, k zbraňam a k munícii (Dömeová, 2005).
- Prístup k citlivým informáciám.
- Ovplyvňovanie rozhodnutí v ich záujmovej oblasti.

„Výzva na infiltráciu do ozbrojených zložiek SR!

Bratia Slováci, sympatizanti a podporovatelia ..., s prihliadnutím na vyostrené vzťahy s Ruskom a katastrofické pomery v slovenských silových zložkách vyzývame všetkých odvážnych, duševne a fyzicky zdatných nacionalistov, aby sa v rámci svojich možností pokúsili infiltrovať do armády, prípadne polície... V našom spoločnom snažení je dôležitý úspešný výsledok, pretože víťaz je ten kto určuje pravidlá. Práve dnes vedieme boj za budúcnosť Slovenska, preto na metódach použitých pre naše konečné víťazstvo nezáleží.

Prínosom úspešných nacionalistických uchádzačov môže byť, že slovenské národné hnutie získa nových vyškolených ľudí, schopných efektívne ovládať zbrane, a teda aj reálne chrániť národné záujmy. Popritom tiež môžu sabotovať niektoré zvrátené snahy súčasného systému a skorumpovaných politikov...” (Nacionalisti vyzývajú..., 2015)

pondelok, 1. júna 2015

V Ozbrojených silách SR síce v posledných rokoch nebol potvrdený žiadny trestný čin s extrémistickým pozadím, v minulosti však takéto kauzy boli zadokumentované. Spravidla šlo o prípady, kedy vojaci svojim oblečením, slovnými prejavmi alebo tetovaním prejavovali sympatie k hnutiam potláčajúcim základné práva a slobody, či prechovávanie extrémistického materiálu (Vyhodnotenia trestnej..., 2017). V roku 2005 polícia úspešne zasiahla voči neonacistickému koncertu v okrese Dolný Kubín. Hlavným organizátorom tohto koncertu bol profesionálny vojak – ostreľovač, príslušník mechanizovaného práporu v Martine. Pri domovej prehliadke sa u neho okrem množstva ostrej munície, pušného prachu a podomácky vyrobenej výbušniny našli aj materiály dokazujúce jeho prepojenosť na neonacistickú teroristickú organizáciu Combat 18. Táto organizácia má na svedomí viacero bombových útokov zameraných voči černochoom v Londýne v roku 1999 (Profesionálny vojak..., 2005).

3 EXTRÉMIZMUS A JEDINEC

Členstvo v extrémistickej skupine môže so sebou prinášať následky, s ktorými ľudia veľakrát nepočítajú. Osvoja si extrémne videnie sveta, násilný a kriminálny životný štýl, čo môže viesť k ich sociálnej marginalizácii. Môžu zistiť, že je oveľa jednoduchšie do skupiny vstúpiť, než z nej potom odísť (Kopčanová..., 2016).

Opustiť neonacistické prostredie je vraj podobne ťažké, ako opustiť sektu. Členstvo v neonacistických organizáciách nemusí byť iba otázkou ideológie. To, že človek takéto kruhy vyhľadáva, často súvisí so snahou o sebaidentifikáciu, s hľadaním

identity, podpory, spolupatričnosti a priestoru na sebarealizáciu. S členstvom sa spája aj veľa ďalších sociálnych väzieb a tie nie je ľahké len tak pretrhnúť, keďže si to vyžaduje mnoho ďalších krokov, od hľadania nových kamarátov a známych až po hľadanie novej práce, či bývania (Getting, 2016).

Tom Olsen (Bjørge, Carlsson, 2005) hovorí o štyroch základných typoch ľudí, ktorí sa stávajú členmi extrémistických organizácií. Tieto štyri typy pochádzajú z rozdielnych sociálnych pomerov, ich motivácia k členstvu v skupine je rozdielna, hrajú v skupine rozdielnu rolu a z rozdielnych dôvodov neskôr skupinu opúšťajú. Dôležitým bodom je hlavne to, že každý z týchto typov vyžaduje iný druh preventívnych aktivít, či intervencie.

1. Ideologickí aktivisti

Iba malé percento mladých ľudí sa zapojí do extrémistickej skupiny z politických alebo ideologických dôvodov. U väčšiny sa rasistické názory vyvinú až postupne ako dôsledok členstva v skupine. Toto malé percento tvoria častokrát nadaní a idealistickí mladí ľudia, ktorí by mohli uspieť v rôznych sociálnych oblastiach, no vybrali si oblasť extrémizmu. Môže to byť spôsobené ich všeobecným pocitom odcudzenia sa od mainstreamovej politickej kultúry. V skupine väčšinou zaujímajú rolu lídrov a ideológov a aktivizujú ostatných členov skupiny.

2. Spoločníci

Spoločníkov do členstva v skupine ťahá primárne túžba po priateľstve a ochrane, túžba niekam patriť. Ľahko sa dajú prehovoriť na účasť na extrémistických a násilných aktivitách v dôsledku ich potreby uznania a prijatia. Ich názory a správanie sa postupne radikalizujú ako dôsledok členstva v skupine.

3. Dobrodruhovia

Dobrodruhovia sa zapájajú do násilného extrémizmu primárne kvôli túžbe zažiť vzrušenie a akciu. Priťahuje ich násilie, zbrane, uniformy, bitky, maskulínne ideály a rola hrdinu.

4. Sociálne frustrovaní

Sociálne frustrovaní ľudia často pochádzajú z problematického rodinného prostredia a môžu mať za sebou rôzne traumatické zážitky siahajúce až po diskrimináciu, či sociálnu marginalizáciu. Majú nízku úroveň vzdelania a ťažko si hľadajú zamestnanie. Mnohí z nich končia v kriminálnych kruhoch a majú skúsenosti s násilím, zločinom, či zneužívaním drog. Sú iba nepatrne ideologicky orientovaní, no nesú si v sebe veľa hnevu a agresie, ktorá sa môže jednoducho nasmerovať k "nepriateľovi". V extrémistickej skupine si môžu nájsť rolu, v ktorej získajú uznanie za ich násilné a kriminálne schopnosti. Veľakrát práve oni vykonávajú najextrémnejšie násilie.

Podobne aj autori Bjørge a Carlsson (2005) hovoria o viacerých dôležitých sociálnych a psychologických potrebách, ktorými extrémistické skupiny môžu mladých ľudí naplňať:

POZNÁMKY**1. Ideológia a politika**

Ako už bolo spomenuté vyššie, vo väčšine prípadov sa mladí ľudia nepridajú k rasistickej skupine preto, že sú rasisti, ale naopak postupne sa u nich vyvinú rasistické názory, pretože sa stali členmi rasistickej skupiny.

2. Provokácia a hnev

Niektorých mladých ľudí menej zaujíma ideologický obsah skupiny, ale reagujú viac na to, čo vnímajú ako provokatívne a poburujúce správanie zo strany imigrantov, či antirasistov alebo na horší prístup k sociálnym službám a nedostatkovému tovaru, než aký je ponúknutý imigrantom a žiadateľom o azyl.

3. Ochrana

Mladí ľudia môžu vstúpiť do rasistických skupín preto, aby získali ochranu pred rôznymi nepriateľmi, či vnímanými potenciálnymi hrozbami. Tieto skupiny veľakrát sami aktívne vyhľadávajú mladých ľudí, ktorí potrebujú ochranu a ponúkajú im bezpečie v skupine. Môže ísť napríklad o obeť šikany na škole, ktorí po vstupe do skupiny a zmene imidžu následne získajú u svojich bývalých agresorov rešpekt.

4. Skúšanie

Veľa mladých ľudí v priebehu niekoľkých rokov zo zvedavosti vyskúša veľa, mnohokrát aj navzájom si protirečiacich skupín alebo hnutí. Viac im ide o vzrušenie ako o záväzok. Často však zistia, že odísť z neonacistickej alebo rasistickej skupiny je zložitejšie ako z iného typu skupiny.

5. Hľadanie dobrodružstva

Niektorí mladí ľudia patria k osobnostnému typu s obzvlášť silnou potrebou vzrušenia, testovania vlastných hraníc a vystavovania sa potenciálne nebezpečným situáciám. Značné percento takýchto ľudí sa zapojí do deštruktívnejších aktivít (napríklad zločin, zneužívanie drog, politický extrémizmus, násilie).

6. Násilie, zbrane, uniformy

Niektorých mladých ľudí silne priťahuje násilie a militantný aspekt extrémistických skupín. Páčia sa im zbrane, uniformy alebo kult maskulinity.

7. Hľadanie náhradnej rodiny a otcovskej postavy

Mnoho mladých ľudí, ktorí vstupujú do extrémistických skupín má problematické rodinné vzťahy, najmä s otcami. Starší členovia skupín často zastávajú rolu otcovských postáv alebo maskulínnych vzorov pre takýchto mladých chlapcov.

8. Hľadanie priateľov a komunity

Značné množstvo mladých, ktorí vstupujú na rasistickú scénu nemá priateľov, teda primárne hľadajú priateľstvo a prijatie. Neboli prijatí inými skupinami a tak vchádzajú do prvých otvorených dverí. Často zisťujú, že rasistická skupina je prijí-

majúca a v niektorých ohľadoch dokonca tolerantnejšia ako mnoho bežných teenagerských skupín. Je však oveľa ťažšie byť prijatý do vnútornejších kruhov skupiny. Niektorí ľudia preto, následkom tlaku skupiny, môžu spáchať násilné trestné činy, aby vďaka tomu boli prijatí ako plnoprávni členovia skupiny alebo aby si zvýšili status v rámci skupiny.

9. Hľadanie statusu a identity

Hľadanie statusu a identity je pravdepodobne najdôležitejší faktor prítomný pri vstupovaní mladých ľudí do extrémistických skupín. Tí, ktorým sa nepodarilo vytvoriť si pozitívnu identitu a status v škole, práci, športe alebo v iných spoločenských aktivitách, sa niekedy môžu pokúšať získať rešpekt vstúpením do skupiny s nebezpečným alebo ohrozujúcim imidžom.

Členovia skupiny často opisujú skupinu ako svoju rodinu. Stávajú sa členmi intenzívnej sociálnej komunity, ktorá vypĺňa väčšinu ich času a naplňuje mnohé, niekedy až všetky, ich sociálne potreby. Skôr či neskôr väčšina nových členov zažije násilnú konfrontáciu, či už s antirasistami, cudzincami alebo s políciou. Takéto zážitky zvyknú posilňovať skupinovú kohéziu. Počas socializácie do novej komunity si nováčikovia osvojujú hodnotový systém a videnie sveta, ktoré je v kontraste s väčšinovou spoločnosťou. Zároveň prebieha rovnako dôležitý opačný proces uvoľňovanie väzieb k pôvodnej rodine, kamarátom a k bežnej spoločnosti, ktorá ich často stigmatizuje.

V určitom štádiu väčšina členov zvažuje opustiť skupinu a opäť začať žiť bežný život. V tomto procese zohráva svoju úlohu viacero faktorov. Autori Bjørge a Carlsson rozlišujú tzv. „push“ a „pull“ faktory. „Push“ (=tlačiť) faktory sa týkajú negatívnych sociálnych síl a okolností, ktoré robia členstvo v skupine už neatraktívne a nežiadúce. „Pull“ (= ťahať) faktory ťahajú človeka k atraktívnejšej alternatíve.

„Push“ faktory

- **Negatívne sociálne sankcie** – môžu siahať od vynadania od rodičov a sociálnej izolácie až po kriminálne stíhanie alebo vystavenie násiliu od znepriatelených skupín. Tieto sankcie sú účinnejšie u nováčikov, ktorí si ešte nevybudovali silné väzby na novú skupinu a nepretrhali väzby na väčšinovú spoločnosť. Na druhej strane, niekedy môžu mať opačný efekt a posilniť lojalitu nováčikov so skupinou. To hrozí najmä vtedy, keď negatívne sankcie nesprevádza zároveň aj možnosť vytvoriť si inú, pozitívnu identitu.
- **Strata viery v ideológiu skupiny** – častejšie sa stáva, že členovia zmenia názory až po odchode zo skupiny, ako dôsledok odchodu a nie ako príčinu odchodu. U niektorých členov je však bežným pocitom, že veci zachádzajú príliš ďaleko, najmä čo sa týka násilia.
- **Dezilúzia ohľadom činnosti a aktivít skupiny** – týka sa najmä členov, ktorých primárne zaujímal ideológia a činnosť skupiny začnú vnímať iba ako popíjanie alkoholu a nezmyselné bitky so znepriatelenými skupinami.

POZNÁMKY

- **Strata statusu a pozície v skupine** – môže ohroziť aj dlhodobých členov. Môže k nej dôjsť v dôsledku šírenia nepravdivých rečí alebo rôznych obvinení z neschopnosti, či zlého vedenia skupiny.
- **Vyčerpanie** – život v takejto skupine môže byť veľmi vzrušujúci a prináša nepretržitý pocit vysokého napätia a neistoty. Veľa ľudí nevydrží takto fungovať roky bez pocitu emocionálneho a fyzického vyhorenia. Negatívne aspekty stigmatizácie, sociálnej izolácie, neustáleho vystavovania sa násilným stretom s nepriateľmi a prežívanie intenzívnej nenávisti k rôznym nepriateľom si vyberá časom svoju daň.

„Pull“ faktory

- **Túžba po slobode „normálneho“ života** – väčšina členov má v tomto ohľade ambivalentné pocity. Na jednej strane túžia po pokojnejšom živote, na druhej strane sa im bežný život môže zdať nudný a prázdny, ba skoro až desivý.
- **Vek** – členovia dospievajú a cítia, že sú už príliš starí na to čo robia. Klesá ich potreba vzrušenia, majú menej energie a chcú žiť pokojnejšie. K tomuto javu dochádza väčšinou okolo 20. roku života. Členovia sa môžu pokúsiť redefinovať svoju rolu v skupine, odísť do organizácie so staršími členmi alebo sa vrátiť k bežnému životu.
- **Kariéra** – mnohí mladí členovia extrémistických skupín sú si vedomí, že členstvo v neonacistickej skupine môže ohroziť ich budúcu kariéru a niektorí sa z tohto dôvodu rozhodnú v členstve nepokračovať.
- **Založenie si rodiny** – častým dôvodom odchodu zo skupiny je nájdenie si partnera mimo skupiny. Nový vzťah vyžaduje lojalitu a stanovenie si nových priorit, čo je často v protiklade s lojalitou a prioritami skupiny.

Ako už bolo povedané, vo väčšine prípadov mladí ľudia nevstupujú do extrémistických skupín kvôli politickým motívom alebo rasistickým názorom. Hlavným dôvodom je **napĺňanie rôznych psychologických a sociálnych potrieb**. Z podobných dôvodov skupinu následne opúšťajú, pretože už nie je schopná napĺňať tieto ich potreby. Preto, podľa autorov Bjørga a Carlssona (2005) masívne kampane zamerané na ideológiu a hodnoty nemajú veľký vplyv na mladých ľudí zvažujúcich členstvo v extrémistickej organizácii a ani pod ich vplyvom členovia skupinu nepustia. Samozrejme, autori nepopierajú hodnotu takýchto kampaní pre posilnenie verejnej mienky a celkovej nálady v spoločnosti. Iné druhy intervencií, ktoré priamo zasahujú sociálne a psychologické faktory a potreby prítomné pri vstupe a odchode z extrémistickej skupiny majú však oveľa väčšiu šancu na úspech.

4 PREVENCIA A BOJ PROTI EXTRÉMIZMU

POZNÁMKY

„Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné. Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.“

Ústava SR, Druhá hlava, Základné práva a slobody, článok 12

Ministerstvo obrany Slovenskej republiky si je vedomé rizika spätého s potenciálnou infiltráciou extrémistov do ozbrojených síl. V rezorte obrany sa s problematikou extrémizmu zaoberajú predovšetkým nasledovné inštitúcie:

- Vojenská polícia¹⁾;
- Generálny štáb ozbrojených síl SR²⁾;
- Sekcia ľudských zdrojov MO SR³⁾.

Hlavným garantom prevencie a boja proti extrémizmu v rezorte obrany je Vojenská polícia, ktorá ho rozpracováva v koncepcnej, preventívnej i represívnej rovine.

Generálny štáb ozbrojených síl SR je primárnym realizátorom protixtrémistickej politiky. Piliermi jeho aktivít v boji proti extrémizmu sú edukačné aktivity a monitoring sociálno-patologických javov vo vojenských útvaroch a zariadeniach.

Edukačné aktivity sa uskutočňujú v dvoch rovinách. Jednak v rámci kariérnych kurzov pre profesionálnych vojakov, ako aj v rámci tematických blokov, ktoré prebiehajú vo forme spoločenskovedných seminárov na každom útvare. Monitoring sociálno-patologických javov je zabezpečovaný najmä sociologickými výskumami a sledovaním štatistických ukazovateľov stavu služobnej disciplíny profesionálnych vojakov.

1) Vojenská polícia je policajnou službou, ktorá v rozsahu vymedzenom zákonom č. 124/1992 Zb. o Vojenskej polícii v znení neskorších predpisov plní úlohy policajnej ochrany ministerstva, ozbrojených síl Slovenskej republiky, zložiek podieľajúcich sa na plnení úloh ozbrojených síl Slovenskej republiky, vojenských objektov a priestorov, vojenských obvodov, vojenského materiálu, ako aj majetku štátu v správe alebo v užívaní rozpočtovej organizácie, príspevkovej organizácie alebo štátneho podniku, ktorých zriaďovateľom alebo zakladateľom je ministerstvo, v priestoroch a na miestach, kde prebiehajú vojenské operácie alebo vojenské akcie. Organizačnú štruktúru, početné stavy a Štatút Vojenskej polície určuje minister.

2) Podľa Organizačného poriadku Generálneho štábu OS SR riadi prevenciu a boj proti sociálno-patologickým javom, prijíma návrhy opatrení na odstránenie nedostatkov v oblasti výkonu zmeny vojenského útvaru, posádkovej služby v ozbrojených silách a v oblasti služobnej a pracovnej disciplíny v pôsobnosti ozbrojených síl, závery riešenia udalostí a negatívnych (protispoločenských) javov vzniknutých v ozbrojených silách, ďalej zabezpečuje odbornú prípravu pracovníkov personálneho manažmentu, veliteľov a ďalších pracovníkov na realizáciu úloh v oblasti vzdelávania a kvality života.

3) Podľa Organizačného poriadku Ministerstva obrany SR vypracúva a aktualizuje koncepcie a programy na riešenie ľudsko-právnej problematiky v podmienkach rezortu ministerstva obrany a riadi a koordinuje z tohto vyplývajúce aktivity v rezorte ministerstva obrany (napr. antidiskriminačná politika, predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie, boj proti obchodovaniu s ľuďmi).

POZNÁMKY

Ako bolo uvedené v úvode Sekcia ľudských zdrojov MO SR sa zaoberá extrémizmom zo širšieho pohľadu ochrany ľudských práv. Jej hlavné nástroje spočívajú v koncepcnej príprave ochrany ľudských práv a nastavení takých pracovno-právnych vzťahov, ktoré by eliminovali diskrimináciu ako pri výberových konaniach na vedúce a vyššie pracovné pozície, tak aj v rámci medziľudských vzťahov na pracovisku.

Ministerstvo obrany SR je gestomom úpravy štátnej služby profesionálnych vojakov podľa zákona č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 281/2015 Z. z.“).

V tomto zákone je možné sa oprieť v boji proti extrémizmu o nasledujúce prvky:

- v § 4 sú obsiahnuté zásady rovnakého zaobchádzania v súlade s ustanoveniami zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (antidiskriminačný zákon), ktorý upravuje povinnosť dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v oblastiach sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, vzdelania a pracovno-právnych vzťahov,
- podľa písm. e) ods. 1 § 83 sa služobný pomer profesionálneho vojaka skončí prepustením, ak bol právoplatne odsúdený za trestný čin vojenský, za prečin, ktorý je úmyselným trestným činom, alebo za zločin⁴⁾,
- podľa bodu 1. písm. f) ods. 1 § 83 sa služobný pomer profesionálneho vojaka skončí prepustením, ak prestal spĺňať niektorú z podmienok podľa § 16 ods. 1 písm. c) až e) a g)⁵⁾,
- podľa písm. d) ods. 5 § 83 sa služobný pomer profesionálneho vojaka môže skončiť prepustením, ak v priebehu 12 po sebe nasledujúcich mesiacov mu bolo opakovane uložené disciplinárne opatrenie podľa § 139 ods. 1 písm. b).⁶⁾

V rámci vnútorného právneho prostredia pre boj s extrémizmom sú vypracované nasledovné interné predpisy:

- nariadenie ministra obrany Slovenskej republiky č. 13/2012 o zabezpečení plnenia úloh boja proti extrémizmu,

4) Vráťane § 421, §422 (Podpora a propagácia skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd) a § 423 (Hanobenie národa, rasy a presvedčenia) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov.

5) § 16 ods. 1 písm. g) definuje danú podmienku služby ako spoľahlivosť, ktorá podľa § 16 ods. 5 písm. d) spočíva v tom, že „za spoľahlivého sa na účely tohto zákona nepovažuje občan, **ak je členom alebo sympatizantom skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd alebo sa podieľa na ich podpore alebo propagácii**“.

6) Disciplinárne opatrenie sa ukladá za závažné porušenie služobnej disciplíny. Služobná disciplína je definovaná v § 132 ods. 1 ako povinnosť dodržiavať Ústavu Slovenskej republiky, ústavné zákony, právne záväzné akty Európskej únie, zákony, ostatné všeobecne záväzné právne predpisy a vojenskú prísahu. Služobná disciplína je aj povinnosť dodržiavať vojenské rozkazy, nariadenia, príkazy a pokyny veliteľov, Etický kódex profesionálneho vojaka, vojenské predpisy, služobné predpisy a ostatné interné predpisy, s ktorými bol profesionálny vojak riadne oboznámený.

- služobný predpis hlavného služobného úradu pre štátnu službu profesionálnych vojakov č. 2/2006 o vykonávaní kontroly vecí, ktoré profesionálny vojak vnáša na pracovisko, do vojenského útvaru alebo vojenského zariadenia alebo ktoré z nich odnáša... , ktorý v čl. 2 ods. 1, písm. j) zakazuje vnášať na pracovisko, do vojenského útvaru alebo vojenského zariadenia materiály propagujúce hnutia potláčajúce práva a slobody občanov,
- rozpracovanie stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike na roky 2016 – 2020 v podmienkach MO SR, č. sp. VPTN-249/2016 z 23. januára 2017.

3 ZÁVER

Prejavy extrémizmu sú späté so závažným porušovaním základných ľudských práv a slobôd a s cieľným úsilím o rozloženie demokratických základov štátu. V tejto súvislosti je pre každý demokratický štát dôležité nastavenie obranných mechanizmov, ktoré vedú k eliminácii prejavov extrémizmu a k utlmeniu procesov radikalizácie jedincov a skupín obyvateľstva ako jedného z predpokladov pre vznik a rast extrémizmu v spoločnosti.

Extrémistické skupiny sa zvyčajne usilujú o prienik do ozbrojených bezpečnostných zložiek štátu. V prípade ozbrojených síl toto riziko spočíva aj vo výrazne negatívnom vplyve na bojovú morálku vojenských jednotiek a vojakov z dôvodu potenciálneho rastu napätia v medziľudských vzťahoch a v náraste vnútorného konfliktu postihnutých jedincov, čo sa môže odraziť v ich zníženej akcieschopnosti pri plnení úloh.

Pôsobenie v extrémistických organizáciách má nepriaznivý vplyv na psychický a sociálny život daného človeka a podobá sa pôsobeniu v náboženských sektách so všetkými negatívnymi dôsledkami. Vytrhnutie sa z tohto prostredia a návrat do bežného života si často vyžaduje okrem vysokej motivácie jedinca aj koordinovanú podporu okolia a špecializovaných štátnych alebo dobrovoľníckych organizácií.

V rámci ozbrojených síl by záujem na eliminácii prejavov extrémizmu nemal spočívať len na pleciach veliteľov a veliacich poddôstojníkov, či príslušníkov Vojenskej polície. Mal by byť vecou osobného postoja každého profesionálneho vojaka, a to nielen z dôvodu nepriaznivého vplyvu extrémizmu na demokratický charakter štátu, na bojový potenciál ozbrojených síl a vojenských jednotiek, ale najmä z dôvodu deštruktívneho vplyvu extrémizmu na osobnosť a sociálne okolie takto postihnutých kolegov, umožniť im využiť druhú šancu a podať im pomocnú ruku.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

DÖMEOVÁ, A.: *Hrozba pre Slovensko? Pravicoví extrémisti* [online]. Bratislava, ECOPRESS, 2005. [cit. 2017-05-10]. Dostupné na internete: <<http://hn.hnonline.sk/spolocnost-a-politika-686/hrozba-pre-slovensko-pravicoviextremisti-175338>>.

POZNÁMKY

Extrémizmus vs. ozbrojené sily : implikácie pre vnútornú bezpečnosť a odporúčania pre budúcnosť [online]. Bratislava, CENAA, 2013. [cit. 2017-05-10]. Dostupné na internete: <cenaa.org/wp-content/uploads/2013/09/RT3_final_SVK.pdf>.

GETTING, P.: Bývalý vodca neonacistického gangu : Kotleba je rovnaký fašista ako kedysi ja. In: *Plus 7 dní* [online]. 05.06.2016 [cit. 2017-05-15]. Dostupné na internete: <<http://plus7dni.pluska.sk/Ludia/Byvaly-vodca-neonacistickeho-gangu-Kotleba-je-rovnaky-fasista-ako-kedysi-ja>>.

Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2015 – 2019. Uznesenie Vlády Slovenskej republiky č. 129 z 18. marca 2015 [online]. Rokovania vlády, 2015. [cit. 2017-05-20]. Dostupné na internete: <www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Uznesenie_nie_14720?listName=Uznesenia&prefixFile=m_>.

KOPČANOVÁ, D. - KOPÁNYIOVÁ, A. - SMIKOVÁ, E.: *Metodická príručka pre zamestnancov a zamestnankyne poradenských zariadení v rezorte školstva SR* [online]. Bratislava : VÚDPaP, 2016. 46 s. [cit. 2017-05-02]. ISBN 978-80-89698-20-2. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/data/att/10843.pdf>>.

KRUPA, J.: *Učili jsme se taktiku a střelení, popisuje extremistu bojový výcvik*. [online], Praha : Mafra, 2009. [cit. 2017-04-28]. Dostupné na internete: <http://zpravy.idnes.cz/ucili-jsme-se-taktiku-a-strileni-popisuje-extremistu-bojovy-vycvik-11m/domaci.aspx?c=A091105_092314_domaci_jw>.

Nacionalisti vyzývajú na vstup do armády, neodmietajú ani sabotáže [online]. Alternatívna cesta, 2015. [cit. 2017-05-10]. Dostupné na internete: <<http://alternativnacesta.blogspot.sk/2015/06/nacionalisti-vyzyvaju-na-vstup-do.html>>.

Nariadenie ministra obrany Slovenskej republiky č. 13/2012 o zabezpečení plnenia úloh boja proti extrémizmu. In: *Vestník Ministerstva obrany Slovenskej republiky*, roč. 2012, čiastka 11.

Organizačný poriadok Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

Organizačný poriadok Ministerstva obrany Slovenskej republiky.

Pojmy [online]. Bratislava, Vojenská polícia, 2012. [cit. 2017-05-05]. Dostupné na internete: <<http://extremizmus.mil.sk/extremism/Names.aspx>>.

Profesionálny vojak bol prívržencom neonacistov [online]. Bratislava, Ľudia proti rasizmu, 2005. [cit. 2017-05-10]. Dostupné na internete: <<http://www.changenet.sk/?section=spr&x=108620&cat=375383>>.

Rozpracovanie stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v SR na roky 2016-2020 v podmienkach MO SR, č. spisu VPTN-249/2016 z 23. januára 2017

Slovník súčasného slovenského jazyka [online]. Bratislava, JÚLS, 2017. [cit. 2017-05-10]. Dostupné na internete: <<http://slovníky.korpus.sk>>.

Služobný predpis hlavného služobného úradu pre štátnu službu prof. vojakov č. 2/2006 o vykonávaní kontroly vecí, ktoré profesionálny vojak vnáša na pracovis-

ko, do vojenského útvaru alebo vojenského zariadenia alebo ktoré z nich odnáša a o osobnej prehliadke profesionálneho vojaka. In: *Vestník Ministerstva obrany Slovenskej republiky*, roč. 2006, čiastka 12.

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Vyhodnotenia trestnej činnosti v rezorte Ministerstva obrany SR [online]. Bratislava, Štatistiky Vojenskej polície, 2017. [cit. 2017-10-05]. Dostupné na internete: <<http://mp.mil.sk>>.

Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 124/1992 Zb. o Vojenskej polícii v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 346/2005 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov ozbrojených síl Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

ĎALŠIA ODPORÚČANÁ LITERATÚRA

BIHARIOVÁ, I.: *Vývoj pravicového extrémizmu na Slovensku v rokoch 1989 – 2012*. Bratislava : Friedrich Ebert Stiftung, 2012. 56 s. ISBN 978-80-89149-25-4.

CHARVÁT, J.: *Současný politický extrémismus a radikalismus*. Praha : Portál, 2007. 183 s. ISBN 978-80-7367-098-6.

Informácia o 26. zasadnutí Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť [online]. Číslo materiálu UV-18074/2017, rokovanie 57/2017 dňa 03. 05. 2017. [cit. 2017-05-10]. Dostupné na internete: <<http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=26480>>.

MESEŽNIKOV, G. - GYÁRFÁŠOVÁ, O.: *Súčasný pravicový extrémizmus a ultranacionalizmus na Slovensku : Stav, trendy, podpora* [online]. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky – Nadácia Hannsa Seidela, 2016 [cit. 2017-05-10]. 52 s. ISBN 978-80-89345-58-8. Dostupné na internete: <http://www.ivo.sk/buxus/docs/publikacie/subory/Sucasny_pravicovy_extremizmus_IVO.pdf>.

MLYNARČÍKOVÁ, V. a kol.: *Nemaj trému z extrémistu*. Bratislava : Open Society Foundation, 2008. ISBN 978-80-970143-1-5.

UŠIAK, J. - NEČAS, P.: *Prejavy radikalizmu a extrémizmu v Slovenskej republike*. In: *Politické vedy* [online]. Roč. 14, 2011, č. 1, s. 84-99 [cit. 2017-10-05]. ISSN 1338-5623.

POZNÁMKY

Dostupné na internete: <<http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=18570>>.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Opíšte radikálne a extrémne konanie človeka alebo skupín a definujte rozdiely medzi nimi.
2. Charakterizujte zámer extrémistických síl vo vzťahu k demokracii.
3. Charakterizujte zámer extrémistických síl vo vzťahu k ozbrojeným silám.
4. Popíšte dôvody vstupu ľudí do extrémistických organizácií.
5. Pokúste sa určiť postup, keby ste si uvedomili, že kolega vo vašej jednotke (na pracovisku) sa radikalizuje v názoroch na riešenie aktuálnych spoločenských problémov.